

LEKCJE O CZŁOWIEKU
Klasyka na nowo odczytana

NIEMIECKI SZMERMEL I FRANCUSKI BUDUAR

Zapożyczenia w polszczyźnie XVIII w.

MGR ALEKSANDRA ŻUREK

CZYM SĄ ZAPOŻYCZENIA?

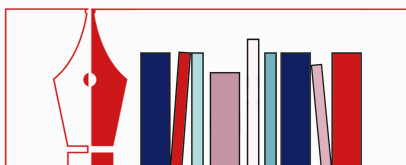
Zapożyczenia – ‘wyrazy, związki wyrazowe lub struktury składniowe przejęte z języka obcego lub na nim wzorowane’ (*Słownik języka polskiego PWN*)

ZAPOŻYCZENIA Z JĘZYKA NIEMIECKIEGO - GERMANIZMY

- Najstarsze wpływy niemieckie (za pośrednictwem czeskim) w polskiej terminologii chrześcijańskiej, np. pol. **kościół**, czes. kostel, st.-w.-niem. kástel, łac. castellum.
- XVIII-XV w. – wzrost znaczenia języka niemieckiego na ziemiach polskich: osadnictwo na prawie niemieckim, zmiany w organizacji życia społecznego, nowinki związane z budownictwem, urządzeniem mieszkania, prawem, gospodarką, rzemiosłem, materiałem i strojami, np. **bawełna** (niem. Baumwolle), **burmistrz** (śr.-w.-niem. bur(g)-mīster), **ćło** (niem. Zoll), **dach** (niem. Dach), **fartuch** (niem. Vortuch), **gmina** (niem. Gemeinde), **grat** (śr.-w.-niem. geräte), **jarmark** (niem. Jahrmarkt), **murarz** (niem. Maurer), **plac** (niem. Platz), **ratusz** (śr.-w.-niem. rat-hūs), **sznur** (niem. Schnur), **sołtys** (niem. Schultheiss), **śruba** (niem. Schraube).
- Po XV w. znaczenie języka niemieckiego spada, jednak germanizmy nadal przenikają do języka polskiego, np. **blacha** (niem. Blech), **cukier** (niem. Zucker), **gatunek** (niem. Gattung), **musieć** (niem. müssen), **rachunek** (niem. Rechnung), **rynna** (niem. Rinne), **smak** (niem. Geschmack), **szuflada** (niem. Schublade), **szwagier** (niem. Schwager), **szyba** (niem. Scheibe), **talerz** (niem. Teller), także wyrazy związane z drukiem, np. **druk** (niem. Druck), **szpalta** (niem. Spalte), **zecer** (niem. Setzer).
- W XVIII w. niewielki wpływ niemieckiego na polszczyznę, wyrazy zapożyczone w poprzednich wiekach są już jednak dobrze zadomowione.

ZAPOŻYCZENIA Z JĘZYKA FRANCUSKIEGO – GALICYZMY

- Od XVI w. – zainteresowanie Francją w Polsce, jednak zapożyczenia z tego okresu są nieliczne, związane z przedmiotami handlu, np. **perfumy** (fr. parfums(s)), **kamizela** (fr. chemise), wojskowością, np. **muszkiet** (fr. mousquet), i realiami francuskimi, np. **hugenot** (fr. hugenot), **parlament** (fr. parlement), **prezydent** (fr. président).

LEKCJE O CZŁOWIEKU

Klasyka na nowo odczytana

- XVII-XVIII w. – wzrost wpływów francuskich; Francja stała się centrum artystycznym i kulturalnym Europy, a francuski – językiem dyplomacji. Zapożyczenia z czasów przedstanisławowskich to np. **artyleria** (fr. artillerie), **awangarda** (fr. avant-garde), **dama** (fr. dame), **fryzjer** (fr. friseur), **gorset** (fr. corset).
- Duże znaczenie francuskiego za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego; galicyzmy związane są z życiem dworskim, tańcami, rozrywką, strojami (szczególnie kobiecymi), gmachami i ich częściami, a także z wojskowością, np. **amunicja** (fr. munition), **apartament** (fr. appartement), **bagaż** (fr. bagage), **balkon** (fr. balcon), **bilet** (fr. billet), **bizuteria** (fr. bijouterie), **bukiet** (fr. bouquet), **inżynier** (fr. ingénieur), **kariera** (fr. carrière), **komplement** (fr. compliment), **krem** (fr. crème), **maniera** (fr. manière), **parasol** (fr. parasol), **peruka** (fr. perruque), **wizyta** (fr. visite).
- Gallomania przedmiotem satyry, m.in. Żony modnej I. Krasickiego. Należący do tytułowej żony buduar (fr. boudoir ‘wytwornie urządzonej pokój pani domu służący do odpoczynku’) mieni się złotem. Punkt kulminacyjny satyry to wystawna wieczerza, podczas której szmermel (niem. Schwärmer ‘rodzaj fajerwerku, raca’) powoduje pożar stodoły.

WYKAZ SKRÓTÓW

cz. – czeski

fr. – francuski

łac. – łaciński

niem. – niemiecki

pol. – polski

śr.-w.-niem. – średnio-wysoko-niemiecki

st.-w.-niem. – staro-wysoko-niemiecki

FUNDACJA
JĘZYKA POLSKIEGO

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

Dofinansowano ze środków
Narodowego Centrum Kultury
w ramach programu
„Kultura w sieci”